

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-5-69-116>

УДК 339.9

Ковальчук Н.О., Флорюк А.Ю.

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВА

Анотація. У сучасній економіці однією з найбільш поширених причин виникнення фінансової кризи на підприємстві є відсутність ефективного механізму управління фінансовою безпекою. У зв'язку з цим розробка, впровадження та постійне удосконалення механізмів управління фінансовою безпекою є необхідною для поліпшення діяльності підприємства. У статті розглянуто різні підходи до визначення сутності поняття «фінансова безпека підприємства» та її місце в системі економічної безпеки підприємства. Розглянуто загрози фінансової безпеки. Досліджено стратегію управління фінансовою безпекою підприємства, визначено зміст її основних етапів, дано її загальну характеристику. Зроблено висновки щодо формування фінансової стратегії згідно із запропонованими етапами, що дають краще розуміння, на які ключові моменти необхідно звернути увагу під час установлення цілей фінансового характеру.

Ключові слова: фінансова безпека підприємства, внутрішні загрози, зовнішні загрози, управління фінансовою безпекою, стратегія підприємства.

Kovalchuk Natalya, Floriuk Anastasia

Chernivtsi National University named after Yuri Fedkovich

MANAGEMENT OF FINANCIAL SAFETY OF THE ENTERPRISE

Summary. In today's economy, one of the most common causes of a financial crisis in an enterprise is the lack of an effective mechanism for managing financial security. In this regard, the development, implementation and continuous improvement of financial security management mechanisms is necessary to improve the company's operations. In the economic literature, the financial security of the company was not sufficient attention, this can be explained by the fact that many questions are reflected in the development financial enterprise policy and financial management of the enterprise, but need to be developed a holistic and integrated approach to solving this problem. The concept of "financial security enterprise" has the right to independent existence and research as a separate economic category, yes itself and how financial management in relation to management in general. In the article, you will have a look at how to determine the essence of the "financial security of the business" and its place in the system of exonymous security of the subpolicies. A look at the financial security implications. The result of the implementation of financial support for the security of the business, the definite change in its essential stages, is given to its general hapaktepistika. Conclusions have been made regarding the financing of the financial system from the sheltered stages, which give a clearer idea of which key notes are unnecessary to focus attention when adjusting the objectives of financial support. Ensuring financial stability is one of the key tasks of the management of the enterprise. But the imperfection of the financial market, the legislative framework and the specifics of the functioning of the Ukrainian economy are exacerbating the problems of guaranteeing financial security. Therefore, to ensure financial security at the enterprise and the possibility of predicting risks there should be a system of financial security authorities to hold diagnosing the state of the enterprise, forecasting possible threats and implementing a series of measures on ensuring the stability of the financial system in particular and the economic security of enterprises in as a whole.

Keywords: financial security of the enterprise, internal threats, external threats, financial security management, enterprise strategy.

Постановка проблеми. В сучасних умовах фінансова безпека підприємства є частиною фінансової безпеки регіону, яка, у свою чергу, входить у фінансову безпеку держави, тому «фінансова безпека підприємства» має враховувати сутність фінансової безпеки держави, під якою розуміється такий стан фінансово-кредитної сфери держави, який характеризується збалансованістю і якістю системної сукупності фінансових інструментів, технологій і послуг, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх негативних чинників (загроз), здатністю цієї сфери забезпечувати захист національних фінансових інтересів, достатні обсяги фінансових ресурсів для всіх суб'єктів господарювання і населення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні засади формування та забезпечення фінансової безпеки підприємств досліджуються у світовій та вітчизняній науковій літературі. Серед зарубіжних науковців варто виділити А. Берле, О. Вільямсона, М. Дженсена, Р. Коу-

за, В. Меклінга, К. Мерфі, Г. Мінза, Г. Шиназі. Суттєвий внесок у дослідження зазначеної тематики зробили такі вітчизняні науковці, як О. Ареф'єва, О. Барановський, Д. Баюра, І. Бланк, М. Бутко, О. Василик, К. Горячева, Л. Грицина, І. Д'яконова, М. Єрмошенко, І. Івасів, О. Костюк, Т. Кузенко, А. Кузнецова, Д. Леонов, Т. Момот, В. Москаленко, В. Мунтіян, М. Мурашко, О. Пластун, Н. Сабліна та ін. Високо оцінюючи значний науковий доробок учених, варто зазначити, що необхідним є подальший розвиток теоретико-методичної бази в галузі фінансової безпеки.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є розгляд основних теоретичних підходів до визначення сутності поняття «фінансова безпека підприємства», а також розкриття основних етапів управління загрози фінансової безпеки підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Незважаючи на широкий перелік наявних

в економічній літературі визначень фінансової безпеки підприємств, серед трактувань вчених можна виділити професора О.І. Барановського, який розглядає цю категорію як рівень забезпеченості підприємства фінансовими ресурсами, достатніми для задоволення його потреб і виконання наявних зобов'язань, які характеризуються збалансованістю, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх негативних впливів, здатністю відвернути зовнішню фінансову експансію, забезпечити фінансову стійкість (стабільність), ефективне функціонування та економічне зростання [1].

Також враховують думку І. Бланка, що фінансова безпека підприємства являє собою кількісно та якісно детермінований рівень фінансового стану підприємства, що забезпечує стабільну захищеність його пріоритетних збалансованих фінансових інтересів від ідентифікованих реальних та потенційних загроз внутрішнього та зовнішнього характеру, параметри якого визначаються на основі його фінансової філософії та створюють необхідні передумови фінансової підтримки його стійкого росту в поточному та перспективному періодах [2, с. 24].

Такі вчені як М.М. Єрмошенко та К.С. Горячева вважають, що стійкий фінансовий стан підприємства повинен характеризуватися збалансованістю і якістю сукупності фінансових інструментів, технологій і послуг, котрі використовуються підприємством; стійкістю до внутрішніх і зовнішніх загроз; здатністю фінансової системи підприємства забезпечувати реалізацію власних фінансових інтересів, місії і завдань достатніми обсягами фінансових ресурсів; здатністю забезпечувати ефективний і сталий розвиток цієї фінансової системи [3, с. 114].

О.В. Ареф'єва та Т.Б. Кузенко визначають фінансову безпеку «як стан найбільш ефективного використання корпоративних ресурсів, який виражається у найкращих значеннях фінансових показників прибутковості та рентабельності бізнесу, якості управління та використання основних та оборотних коштів, структури його капіталу, норми виплат за цінними паперами, а також курсової вартості його цінних паперів як синтетичного індикатора поточного фінансово-господарського становища та перспектив її технологічного та фінансового розвитку» [4, с. 101].

Відмінністю цієї позиції є те, що, по-перше, автори наголошують на прибутковості діяльності підприємства, як одному з головних критеріїв забезпечення фінансової безпеки, а також додаткових критеріїв: достатність інших фінансових ресурсів, їх збалансованість та ліквідність, які уможливають нормальне існування та розвиток суб'єктів економічного життя [5, с. 37]. По-друге, надається перелік елементів фінансового механізму підприємства, а саме фінансово-економічних важелів, що підкреслює цілісність системи та акцентує увагу на індикаторах фінансової безпеки. І, по-третє, автори – чи не єдині, хто вводить у розгляд якість управління підприємством як визначальний фактор забезпечення фінансової безпеки.

Розділяють дані погляди й А.В. Гукова та А.Д. Інікіна, які вбачають сутність фінансової безпеки у здатності суб'єктів економічних відносин

самостійно розробляти і впроваджувати фінансову стратегію, що відповідає цілям корпоративної стратегії [6, с. 100].

Серед ключових досліджень іноземних авторів – підхід Г. Шиназі, який визначає фінансову безпеку підприємств як «здатність сприяти та розширювати економічні процеси корпорації, управляти ризиками діяльності та нівелювати їх наслідки. Більше того, категорія фінансової безпеки – така категорія, яка характеризується ознакою неперервності у часі: вона може лише видозмінюватися як похідна сукупності всіх елементів категорії фінанси» [7].

Таким чином, аналіз наукової літератури показав, що нині існує декілька наукових підходів до характеристики фінансової безпеки підприємства.

Головними зовнішніми небезпеками та загрозами фінансової безпеки підприємства можуть бути скуповування акцій, боргів підприємства небажаними партнерами; наявність значних фінансових зобов'язань у підприємства; криза грошової та фінансово-кредитної систем; нестабільність економіки; недосконалість механізмів формування економічної політики держави. До внутрішніх загроз, що впливають на фінансову безпеку, належать помилки менеджменту в галузі управління фінансами підприємства, пов'язані з вибором стратегії підприємства, управлінням та оптимізацією активів і пасивів підприємства. Однією із суттєвих загроз фінансовій безпеці підприємств є економічна нестабільність у державі, яка проявляється через погіршення основних макроекономічних показників: зниження обсягу ВВП, зростання рівня безробіття, темпів інфляції та девальвації національної валюти.

Розвиток ринкових механізмів в економіці України, зміна форм та методів державного регулювання діяльності підприємств, зростаючий вплив зовнішнього середовища, конкуренція на ринку товарів та послуг зумовили появу багатьох взаємозв'язків підприємства із суб'єктами зовнішнього середовища. Відповідно, результати таких взаємозв'язків можуть бути як позитивними, так і носити негативний характер. У зв'язку із цим сьогодні виникає необхідність управління фінансовою безпекою підприємства.

Аналіз діяльності підприємств свідчить про те, що саме низький рівень ефективності системи управління фінансовою безпекою є причиною кризових явищ, їх орієнтованості на боротьбу з результатами негативного впливу факторів зовнішнього та внутрішнього середовища, а не на попередження та вчасну нейтралізацію потенційних ризиків та загроз. Дієвим інструментом вирішення цієї проблеми є обґрунтована цілеспрямована стратегія управління фінансовою безпекою, яка спрямована на створення адаптаційних механізмів довгострокової дії до змін зовнішнього та внутрішнього середовища, вироблення високого рівня стійкості до наявних та потенційних загроз для підвищення ефективності діяльності, забезпечення фінансової підтримки стійкого росту в поточному та перспективному періодах.

Наведемо основні характеристики загрози фінансовій безпеці підприємства. По-перше, така загроза має об'єктивний характері най-

більш притаманна діяльності підприємства саме в умовах ринкової економіки. Вона супроводжує майже всі види фінансових операцій і напрямів фінансової діяльності будь-якого підприємства. Об'єктивний характер загрози фінансовій безпеці проявляється незалежно від того, враховується вона суб'єктами забезпечення фінансової безпеки чи ні. Як об'єктивне явище загроза фінансовій безпеці є формою виразу суперечностей між фінансовими інтересами підприємства та його зовнішнього фінансовим середовищем.

Джерелом загрози є певні негативні чинники й умови функціонування фінансової системи підприємства: це може бути один чинник (умова) або їхня сукупність. Однак джерелом загрози є не негативний чинник, а його деструктивна дія на можливість реалізації конкретних фінансових інтересів підприємства і забезпечення його фінансової безпеки. Така негативна дія чинника має ймовірнісний характер, це обов'язковий атрибут будь-якої загрози фінансовій безпеці підприємства. В результаті негативного впливу загрози її дія наносить безпосередній або опосередкований збиток підприємству. Цей збиток може мати форму прямої втрати (втрату доходу, капіталу тощо) або непрямой (упущена вигода, зниження фінансової репутації підприємства тощо).

Слід також підкреслити ще одну особливість загрози фінансовій безпеці підприємства – це її непостійний характер, тому що загроза може змінюватися в процесі розвитку підсистеми забезпечення фінансової безпеки підприємства. Суттєвою методологічною проблемою є з'ясування взаємозв'язку категорій «фінансовий ризик» і «загроза фінансовій безпеці». Виходячи з аналізу цих категорій, можна вважати, що:

– ризик щодо загрози – категорія первинна, тоді як загроза – вторинна і впливає з ризику. Навіть можна сказати, що загроза – це конкретизований (виявлений) ризик;

– ризик – категорія загальна, неконкретна, це те, що ще не виявлено. Загроза це те, що виявлено, тобто категорія конкретна;

– ризик наявний завжди, коли є фінансова діяльність, тоді як загроза може бути, а може і не бути, виникає тільки за наявності певних умов;

– залежність між рівнями ризику і фінансової безпеки зворотна: чим вищий рівень фінансового ризику, тим нижчим є рівень фінансової безпеки і навпаки. У науковій літературі наводиться навіть принцип «абсолютної» безпеки або «нульового» ризику, так званий принцип ALAPA (аббревіатура від "as low as practically achievable", тобто «настільки низько, наскільки це є досяжним на практиці»). Таким чином, співвідношення між категоріями «фінансовий ризик» і «загроза фінансовій безпеці» таке: загроза впливає з ризику, «виростає» з нього. Загроза «міститься» у ризику і лише за настання певних умов ризик перетворюється на конкретну загрозу.

Деякі автори пов'язують поняття економічної безпеки з категорією ризику. Це правильна позиція і щодо фінансової безпеки, і щодо фінансового ризику. Використання категорії ризику дозволяє суттєво підвищити ефективність управління фінансовою безпекою підприємства, особливо на сучасному етапі становлення ринкової економіки в Україні. Слід підкреслити, що категорія фінан-

сового ризику стосовно забезпечення фінансової безпеки включає дві важливих складові:

1) виявлення й оцінювання (має експертний, ймовірнісний характер);

2) управління фінансовим ризиком.

Останнє означає передбачення можливих критичних фінансових ситуацій для того, щоб попередити, мінімізувати наслідки ризиків. Фінансовий ризик виступає насамперед як можлива небезпека невдачі дій, що вживаються стосовно забезпечення фінансової безпеки підприємства. З цього випливає, що головною метою управління фінансовими ризиками має бути забезпечення фінансової безпеки підприємства в процесі його функціонування і розвитку та запобігання зниженню його ринкової вартості. Саме у цьому положенні полягає методологічний зв'язок фінансового ризику і фінансової безпеки на рівні підприємства.

Проведений аналіз методів оцінки рівня фінансово-економічної безпеки підприємства, наведених у науковій літературі [9–11], дозволив виділити такі основні підходи. Індикаторний підхід полягає в порівнянні фактичних значень показників фінансово-економічної безпеки з пороговими значеннями її індикаторів. За такого підходу найвищий рівень фінансово-економічної безпеки підприємства досягається за умови, якщо вся сукупність індикаторів знаходиться в межах порогових значень, а порогове значення кожного індикатора досягається не в ущерб іншим. За методичним підходом Іващенко О.В. [9] Для оцінки стану фінансово-економічної безпеки підприємства доцільніше використовувати такі показники: ліквідності, ділової активності, фінансової стійкості, рентабельності, оцінки прогнозу банкрутства. Розпорошеність показників, якими оцінюється економічна надійність підприємства, значно ускладнює процес прийняття рішення щодо оцінки стану фінансово-економічної безпеки підприємства. Це обумовлює бажання підприємств для оцінки стану фінансово-економічної безпеки використовувати один критерій. Як такий критерій може бути обраний один із одиничних показників, вказаних вище, або узагальнюючий показник, який складається із декількох одиничних показників. Так, Н.А. Гринюк пропонує використовувати як такий індикатор показник запасу фінансової міцності підприємства. Ресурсно-функціональний підхід полягає у визначенні часткового функціонального критерію в розрізі окремих функціональних складових фінансово-економічної безпеки. Його розраховують як відношення сукупного упередженого збитку (отриманої вигоди) за окремою складовою фінансово-економічної безпеки підприємства до суми витрат, пов'язаних з реалізацією заходів по упередженню збитків від впливу негативних явищ і вартості понесеного збитку, який не вдалося упередити. Чим вище значення цього показника, тим більше вигоди від здійснених заходів щодо забезпечення фінансово-економічної безпеки окремої функціональної складової підприємства.

Сукупний критерій фінансово-економічної безпеки розраховують як середньо зважену ве-

личину часткового функціонального критерію фінансово-економічної безпеки на питому вагу значимості впливу цієї функціональної складової на стан фінансово-економічної безпеки підприємства в цілому.

Стратегія управління фінансовою безпекою підприємства є невід'ємним складником формування та реалізації загальної стратегії розвитку підприємства, оскільки відповідає за цілі, напрями, джерела та об'єкти фінансування. Вона забезпечує всі основні напрями розвитку його фінансової діяльності та фінансових відносин підприємства. Для полегшення стратегічного управління, пропонуємо концептуальну схему розроблення та реалізації стратегії управління фінансовою безпекою підприємства, яка характеризується комплексністю і завершеністю та передбачає послідовність певних етапів.

На першому етапі встановлюються поточні та довгострокові цілі управління фінансовою безпекою підприємства, що в узагальненому вигляді передбачає: встановлення загальної мети; побудову ієрархії цілей; встановлення індивідуальних цілей та завдань як інструменту забезпечення їхнього виконання. З урахуванням завдань та особливостей майбутнього фінансово-розвитку підприємства досягаються максимізація його ринкової вартості та підвищення ефективності фінансової діяльності за умов зниження рівнів ризиків.

На другому етапі розроблення стратегії відбувається аналіз зовнішнього та внутрішнього середовища, інформаційною базою якого є статистична та фінансова звітність підприємства, дослідження сучасного стану фінансових ринків, аналітичні огляди, спеціальні дослідження тощо. Аналіз зовнішнього середовища дає змогу підприємству своєчасно спрогнозувати появу загроз, дає можливість розробити ситуаційні плани на випадок виникнення непередбачених обставин, а також сприяє розробленню стратегії, яка дасть змогу підприємству досягти цілей і перетворити потенційні загрози на вигідні можливості. Також на даному етапі відбувається аналіз факторів, які впливають на рівень фінансової безпеки підприємства та допомагають розробити заходи, за рахунок яких воно могло б підвищити стійкість розвитку та забезпечити свій успіх.

Третім етапом є формування портфелю стратегій управління фінансовою безпекою підприємства. Формування стратегічного портфелю підприємства передбачає розроблення та оцінку альтернатив стратегій управління фінансовою безпекою підприємства, їх вибір формування стратегічного набору. Стратегії повинні орієнтувати на максимальну та своєчасну адаптацію діяльності підприємств до динамічного фінансового середовища для досягнення стратегічних цілей. На нашу думку, вибір стратегії управління фінансовою безпекою підприємства має залежати від фактичного рівня фінансової безпеки, який включає оцінку фінансового стану підприємства, оцінку фінансових ризиків та оцінку інтегрального рівня фінансової безпеки за її складниками.

Наступним етапом є аналіз стратегічних альтернатив, вибір та розроблення стратегії.

З урахуванням рівня фінансової безпеки підприємства, факторів зовнішнього та внутрішнього середовища, що впливають на фінансову діяльність підприємства, відбувається вибір стратегії, яка є доцільною для підприємства за конкретних умов господарювання та яка максимально підвищить довгострокову ефективність організації. Щоб зробити ефективний стратегічний вибір, керівники вищої ланки повинні мати чітку концепцію діяльності підприємства та його майбутнього.

На п'ятому етапі реалізація стратегії забезпечує підприємству формування та ефективне використання фінансових ресурсів, виявлення найефективніших напрямів інвестування, відповідність фінансових дій економічному стану та матеріальним можливостям підприємства, визначення головної загрози з боку конкурентів, вибір напрямів фінансових дій та маневрування для досягнення вирішальної переваги над конкурентами. На цьому етапі доцільно проводити тактичне планування, яке покликане формувати механізми реалізації обраної стратегії, а саме оперативне або поточне. Поточне планування спрямоване на розроблення заходів із формування поточних планів реалізації конкретних напрямів діяльності підприємства чи його розвитку в цілому на рік у плані реалізації завдань обраної фінансової стратегії. Оперативне планування спрямоване на формування вузьких, деталізованих, короткотермінових планів, які формуються шляхом деталізації поточних планів. Оперативні й поточні плани не повинні відхилятися від фінансової стратегії підприємства, а, навпаки, конкретизувати й доповнювати її.

На завершальному етапі відбуваються організація системи управління та контроль реалізації стратегії. Якщо в процесі формування і реалізації фінансової стратегії виявлено певні відхилення фактичних значень показників від планових та від визначених умов діяльності підприємства, то відбувається коригування стратегії на тому етапі, на якому виявлено таке відхилення. Також після реалізації стратегії відбувається її оцінка за якістю запланованих дій та успішністю їх реалізації.

Висновки з цього дослідження. Наслідки економічної нестабільності в країні суттєво відбиваються на показниках фінансового стану підприємств, що, своєю чергою, призводить до зниження рівня їх фінансової безпеки. Таким чином, на кожному вітчизняному підприємстві нагальним завданням є розроблення дієвої стратегії розвитку фінансової безпеки, яка характеризується тісним взаємозв'язком і взаємозумовленістю її окремих складників. Формування фінансової стратегії дасть змогу контролювати небезпеки і загрози та ефективно реалізовувати власні фінансові інтереси для досягнення підприємством стану захищеності, конкурентоспроможності та забезпечення стабільного розвитку. Формування фінансової стратегії доцільно проводити згідно із запропонованими етапами, що дають краще розуміння, на які ключові моменти необхідно звернути увагу під час встановлення цілей фінансового характеру.

Список літератури:

1. Барановський О.І. Фінансова безпека. Київ : Фенікс, 1999. 338 с.
2. Бланк И.А. Управление финансовой безопасностью предприятия. Київ : Ника-Центр, 2004. 784 с.
3. Єрмошенко М.М., Горячева К.С. Фінансова складова економічної безпеки: держава і підприємство. Київ : Національна академія управління, 2010. 232 с.
4. Ареф'єва О.В., Кузенко Т.Б. Економічні основи формування фінансової складової економічної безпеки. *Актуальні проблеми економіки*. 2009. № 1(91). С. 98–103.
5. Мартюшева Л.С., Кузенко Т.Б., Литовченко О.Ю. Фінансова безпека підприємств. Харків : ХНЕУ, 2008. 140 с.
6. Гукова А.В., Иникина А.Д. Роль финансовой безопасности предприятия в системе егоэкономической безопасности. *Образование и общество*. 2006. № 3. С. 98–102.
7. Garry J. Schinasi. Defining Financial Stability. IMF Working Paper Series. 2004. WP/04/187. P. 1–16.
8. Горячева К.С. Фінансова безпека підприємства. Сутність та місце в системі економічної безпеки. *Економіст*. 2003. № 8. С. 65–67.
9. Єрмошенко М.М. Фінансова безпека держави: національні інтереси, реальні загрози, стратегія забезпечення. Київ : Київський національний торговельно-економічний університет, 2001. 309 с.
10. Ильяшенко С.Н. Составляющие экономической безопасности предприятия и подходы к их оценке. *Актуальные проблемы экономики*. 2003. № 3. С. 12–19.
11. Черниш О.В., Тарасенко І.О. Фінансова безпека підприємства в умовах кризового середовища. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2009. № 3. Т. 2. С. 117–119.

References:

1. Baranovskiy O.I. (1999). Finansova bezpeka [Financial security]. Kyiv : Feniks. (in Russian)
2. Blank Y.A. (2004). Upravlenye finansovoy bezopasnostyu predpnyatiya [Management of financial security of the enterprise]. Kyiv : Nyka-Centr. (in Russian)
3. Yermoshenko M.M. (2010). Finansova skladova ekonomichnoyi bezpeky: derzhava i pidpryyemstvo [Financial component of eminem security: the state of subsidiaries]. Kyiv : Naczionalna akademiya upravlinnya. (in Russian)
4. Arefyeva O.V. (2009). Ekonomichni osnovy formuvannya finansovoyi skladovoyi ekonomichnoyi bezpeky [Exemptive features of the financial strength of the exonymous security]. *Aktualni problemy ekonomiky* (electronic journal), vol. 1, no. 91, pp. 98–103. Available at: <https://eco-science.net> (accessed 27 May 2019)
5. Martyusheva L.S. (2008). Finansova bezpeka pidpryyemstv [Financial security of the enterprises]. Harkiv : XNEU. (in Russian)
6. Gukova A.V. (2006). Rol finansovoy bezopasnosti predpnyatiya v sisteme egoekonomicheskoy bezopasnosti [The role of financial security of the enterprise in the system of its ecological safety]. *Obrazovaniye i obshchestvo*, no 3, pp. 98–102. (in Russian)
7. Garry J. Schinasi (2004). Defining Financial Stability [Defining Financial Stability]. IMF Working Paper Series.
8. Goryacheva K.S. (2003). Finansova bezpeka pidpryyemstva. Sutnist ta misce v systemi ekonomichnoyi bezpeky [Financial security of the business. The essence and place in the system of ecological safety]. *Ekonomist*, no 8, pp. 65–67. (in Russian)
9. Yermoshenko M.M. (2001). Finansova bezpeka depzhavy: nacionalni interesy, realni zagrozy, strategiya zabezpechennya [Financial safety of the depository: national institutions, financial interests, guarantee of security]. Kyiv : Kyivskiy naczionalnyj topgovelno-ekonomichnyj univepsytet. (in Russian)
10. Ilyashenko S.N. (2003). Sostavlyayushie ekonomicheskoy bezopasnosti predpnyatiya i podhody k ih ocenke [Compatible economic security of the enterprise and its approach to their assessment]. *Aktualni problemi ekonomiki*, no 3, pp. 12–19. (in Russian)
11. Chepnysh O.V. (2009). Finansova bezpeka pidpryyemstva v umovax kryzovogo sepedovyshha [Financial security of the business in the skills of the psiosocial sepeideh]. *Khmelnyskyy. Visnyk Xmelnyczkogo naczionalnogo univepsytetu*, no 3, pp. 117–119. (in Russian)